Година I. София, сжбота, 5 юли 1919 г. Брой 18.

НАПРѢДЪ
ИЗЛИЗА ВСѢКИ ДЕНЬ.

АБОНАМЕНТЪ:
ВЪ БЪЛГАРИЯ:
За една година . . . . 40 лева
За шесть мѣсеци . . . . 20 лева
За три мѣсеци . . . . . 10 лева
ВЪ СТРАНСТВО:
За една година . . . . . 60 лева

ЕДИНЪ БРОИ 20 СТ.

НАПРѢДЪ

Независимъ вѣстникъ за политика и литература.

ОБЯВЛЕНИЯ:
ГОДЕЖНИ, БЛАГОДАРНОСТИ, НЕКРОЛОЗИ, ПАНИХИДИ И ДР. ПО 1 ЛЕВЪ, А ТЪРГОВСКИ ПО 80 СТ. НА КВ. СМ.
Обявления се приематъ чрѣзъ Д-во «РАЗГЛАСА», Бул. Дондуковъ № 56, чрѣзъ агенцинтѣ и направо въ администрацията на вѣстника.

РЖКОПИСИ НЕ СЕ ВРЪЩАТЪ.

СОФИЯ, УЛ. «ДЕНКОГЛУ» № 34.
Телефонъ № 550.

СТОЯНЪ МИХАЙЛОВСКИ

Народно господаруване

Върховна народна мощь, народно надмощие, народовластие, народенъ суверенитетъ — много сж терминитѣ и формулитѣ съ които означаваме една и сжща идея — прѣнасяне, прѣхвърляне на господаруването отъ едно лице на цѣло общество. Идете при единъ водачъ на тълпи — при единого отъ стотинитѣ публични спасители, каквито се срѣщатъ сега насѣкждѣ изъ Европа — и задайте му този въпросъ: — какъвъ е вашиятъ идеалъ за народно управление, той ще ви отговори: — народната воля да стои надъ всичко и надъ всички, извънъ народната свѣсть и мисъль да нѣма друга свѣсть и мисъль, народнитѣ маси да издаватъ безвъззивни рѣшения и повеления!

Всичко това — изказано безъ забикалки значи: — народътъ да си прави щото иска, щото му се прииска.

Е добрѣ, още отъ първитѣ редове на тая статия нека заявиме че това понятие е остатъкъ отъ стари заблуждения, че то е недомислица и самомнѣние, че то съставлява найненаучно, най-противонаучно твърдение.

Суверенитетъ не може да има у човѣшки сжщества — ни у коронованъ държавенъ глава, ни въ олигархия, ни въ аристокрация, ни у народни маси.

Прѣди всичко — това което хора съ староврѣмски понятия наричатъ суверенитетъ, или е власть ограничена, или власть всепоглъщаваща. Ако е власть ограничена, сирѣчь власть упражнявана при извѣстни условия, власть подчинена на какъвъ да е надзоръ, власть подложена на каква да е санкция — тя не обладава никакво върховенство — не може да бжде сжщински суверенитетъ. Ако пъкъ е власть надъ всѣка власть, ако е изворъ на всѣко право и на всѣка правда, ако е изразъ на всѣка истина и на всѣка съвѣсть, ако е живъ образъ на неизмѣнна сждбовна сила — тя не се нуждае отъ санкцията на разума, тя не може да бжде одобрявана или неодобрявана, тя е нѣщо повече отъ власть — тя е всевластие, тя може всичко, тя може да се опълчи противъ всичко, дори даже противъ правото, тя може да погази, да прѣмахне, да продаде правото — понеже стои надъ правото. Подобенъ суверенитетъ не заслужва друго название освенъ грубо изтжпление, болезненна психоза.

Тъй че, повтаряме, суверенитетъ е понятие старовѣковно, което въ сегашно врѣме е изгубило всѣкакъвъ смисълъ.

Единовластие — сирѣчь безнадзорна власть повѣрена на държавенъ глава — нѣма вече нигдѣ на земния валякъ; человѣчеството смогна най-сетнѣ да разбере че всесиленъ върховенъ вождъ може случайно да бжде уменъ човѣкъ и да управлява мждро — но може да бжде и безуменъ или заслѣпенъ отъ груби страсти, и да повлѣче държавата въ бездънна пропасть. . . И като разбра това, — человѣчеството *прѣстана да играе сждбинитѣ си на зарь*, сирѣчь прѣстана да ги повѣрява на самовластители.

Колкото за народната полиархия — за тъй нарѣчената народна власть — тя съставлява тоже една твърдѣ опасна хазартна игра.

Историята ни дава имената на нѣколко старовѣковни народи — които сж унищожили и затрили себе си, просто защото сж вѣрвали че най-добриятъ способъ да се сдобиятъ съ добра власть е да се лишатъ отъ всѣкакви властници...

У насъ — и изобщо на балканския полуостровъ — мнозина обичатъ да думатъ:

«— Нека, прѣди всичко, да станемъ свободна нация. Свободата ще ни прѣсъздаде — и ще ни направи годни за суверенитетъ! —»

Отговаряме:

Единъ народъ може да бжде безкултуренъ — може да бжде малокултуренъ — и може да обладава висока култура. Всѣки народъ не е еднакво годенъ за самоустройство, за самоуредба, за свободности.

Когато се говори за свободни демократически наредби — и въобще за свободенъ животъ — не трѣба да се забравя че идеята за свобода нѣма нищо общо съ дѣйствително свободнитѣ нрави. Иначе казано, трѣба да помнимъ че реална свобода не е оная която стои въ ума като спекулативна мисъль — а оная която стои въ сърцето като мощно социално чувство, като изворъ на любовь и братска солидарность. Рускиятъ философъ Соловіевъ много вѣрно изказва тая мисъль въ слѣднитѣ думи: «— Идеи братства не создаютъ братьевъ, идеи свободы не освобождаютъ тѣхъ, кто безсиленъ душей, ни отъ самаго себя, ни отъ порабощающаго воздѣйствія другихъ! —»

Защитницитѣ на всесвѣтовния и всеврѣмененъ демократизмъ думатъ че когато дисциплината се прѣобърне на слѣпо повиновение, тя е несъмѣстима съ никаква свобода. Това е вѣрно. Но не по малко вѣрно е че когато свободата се прѣобърне на слободия или прослободнѣлость — тя пъкъ е несъвмѣстима съ никаква дисциплина... а у безкултурни и малокултурни людие свободата взима винаги форма на прослободнѣлость — тъй като тѣ не сж способни да разбератъ че свободенъ мжжъ не трѣба всичко да прави — а трѣба да прави само това което една правдолюбива воля е длъжна да иска!

Френскиятъ философъ и социологъ *Boutroux* опрѣдѣля така задачата на съврѣменнитѣ европейски общества: „— Le problème humain réel est de concilier le maximum de discipline avec le maximum de liberté. —“ Сирѣчь: — Сжщинската човѣшка задача е тая — да се постави хармония между най велика дисциплина и най обширна свободность.

Но тая задача може да получи щастливо разрѣшение само въ страни кждѣто цари пъленъ социяленъ редъ — сирѣчь въ страни кждѣто моралната и социялна дисциплина сж развити до най-висока степень.

Тъй че, свободнитѣ институции сж дотолкова свободни доколкото духоветѣ сж еманципирани отъ гнета на варварскитѣ инстинкти.

Свободата е въ душитѣ; — груби души, груба свобода. . .

. . . Сега, нека се повърнемъ на въпроса за народната власть, и нека кажемъ и за нея:

Народната власть е въ душитѣ; — груби души, груба власть.

Но дори когато единъ народъ е напълно годенъ за това което англичанитѣ наричатъ Self—government — той никога не се издига до пълно самовластие.

Да, не трѣба да се разбере отъ думитѣ които казахме въ началото на тая статия противъ суверенитета — че ний искаме неговото ограничение само тамъ гдѣто липсватъ народно самосъзнание и висока култура. Суверенитетъ е нелѣпица навредъ — и у културни и у безкултурни людие.

Суверенитетътъ се нуждае отъ непогрѣшимость; а човѣшкото сжщество не е непогрѣшимо.

Суверенитетътъ би могълъ да дружи съ всезнание, всемощие, всеблагость; а човѣшкото сжщество не е всезнайно, всемощно, всеблаго.

Историята ни дава хиляди примѣри отъ достопагубни заблуди и прѣгрѣшения — въ които сж изпадали най-разумни и просвѣтени людие.

Тъй че — въ заключение — ний ще рѣчемъ на всички искатели и любители на суверенитетъ — било на единовластнически сирѣчь царски суверенитетъ, било на многовластнически сирѣчь народенъ суверенитетъ:

— Вий се храните съ химери; царьетѣ не могатъ вече да заповѣдватъ и не трѣба да заповѣдватъ; не могатъ да диктаторствуватъ и не трѣба да диктаторствуватъ сжщо и тълпитѣ. . . Суверенитетътъ, върховната власть принадлежатъ само на закона, живъ изразъ на всесвѣтовната съвѣсть! . . .

Независимостьта на Бавария.

Споредъ «Ендепанданъ» «Найе Фрайе пресе» е обнародвана една интересна стария върху сепаративнитѣ стремежи на Бавария.

Бавария иска да образува една съвършено самостоятелна държава. Тази държава ще може да се присъедини въ едно близко бждеще къмъ Австрия.

—о—

ИВ. ГРОЗЕВЪ

Всеобщо образование

I

У насъ мислятъ, че училището трѣбва да създава кариеристи — чиновници, учители, лѣкари, инженери, офицери, и мнозина се плашатъ отъ умственъ пролетариатъ, като прѣдлагатъ да се допущатъ въ училищата само имотнитѣ или най-даровититѣ. Дори такива мѣрки се вземаха по рано, за да се ограничи броятъ на ученицитѣ въ гимназиитѣ. Наистина, че всички тия държавни и обществени служби сж важни за правилния ходъ на държавното управление, и тѣ трѣбва да се заематъ отъ подготвени хора, даровити и работливи, съ здрави познания; защото невѣжи и недостойни служители могатъ да докаратъ аномалия въ живота на едно общество. И въпрѣки това, невѣжи и недостойни граждани въ една държава не трѣбва да има; това е сжщо тъй аномалия. Никой не трѣбва да се лишава отъ даровете на културата; всѣки човѣкъ има божественото право на духовно наслѣдство. Найголѣмо прѣстжпление ще бжде да оставишъ гладнитѣ безъ хлѣбъ, слѣпитѣ безъ свѣтлина, болнитѣ безъ лѣкъ. И ние можемъ, за наше удобство, да изгонимъ изъ училищата бездарницитѣ — духовнитѣ сакателници, да изключимъ покваренитѣ — душевно болнитѣ, като се отървемъ отъ тежкия трудъ да оправяме гърбици, да възпитаваме душевни изроди, но имаме ли право за това? Всички тѣзи тъмни хора, осждени на вѣченъ мракъ, сж проклятието на едно общество; то сж хора слѣпи и глухи въ единъ просвѣтенъ вѣкъ -- посрѣдъ най свѣтълъ день тѣ ходятъ съ отворени очи и не виждатъ . . . То сж хора оскотѣли, у които само лицето е човѣшко; то сж онѣзи тъмни армии, които прѣзъ всѣка революция се явяватъ като бичъ божи срѣщу привилегированитѣ класи, които сж имъ грабнали първородството въ духа. Ние всички носимъ отговорность за тѣзи по-малки наши духовни братя и нека не имъ се сърдимъ, ако тѣ, въ своята слѣпота, възроптаятъ срѣщу насъ и станатъ наши убийци тогава, когато ние сме ги вече убили. Да се спира или ограничава образованието на извѣстни класи е тежко прѣстжпление, и това рано или късно се отплаща. И въ една демократична държава образованието трѣбва да бжде общо и задлъжително, защото тамъ, кждѣто нѣма съзнание и съвѣсть, не може да има истински демократизъмъ; тамъ все ще има водачи-демагози и невѣжи тълпи — човѣшки стада.

Образование е нужно всѣкиму — и на занаятчията, и на земледѣлеца, и на търговеца; въ едно съвършено общество всѣки членъ трѣбва да бжде образованъ, независимо отъ занятието, което упражнява. Интелигентниятъ работникъ по-бърже схваща и по-добрѣ изпълнява, а учениятъ майсторъ е по-изкусенъ и въ своята область може творчески да се прояви. Учениятъ и образованиятъ търговецъ проявява по-голѣма прѣдприемчивость и прави отъ търговията едно благородно занятие, като улеснява своитѣ събратя човѣци въ живота и, безъ да ги ограбва безбожно, освобождава ги отъ дребни грижи, създава имъ благоприятни условия и така подпомага тѣхното културно развитие; — въ неговитѣ търговски спекулации ще има моралъ, понеже той съзнава, че чрѣзъ търговията служи на человѣчеството. Така и учениятъ земледѣлецъ ще може поразумно да използува земята, като я обработва по най-нови методи и я направи по-производителна; за по-малко врѣме и съ по-малко трудъ той ще придобива по-голѣма полза за себе си и за държавата, като нарежда умно своето стопанство. Освѣнъ това той ще бжде свободенъ и самостоенъ — царь на земята, съ умъ, сила и авторитетъ, нѣма да бжде тъй безпомощенъ, каквито сж днесъ нашитѣ прости неуки земледѣлци — ратаи на собствена земя; и никой не ще може да го лъже или да го подкупува, самъ той може да изпъкне като виденъ общественикъ и може да се прояви дори въ науката и въ изкуството.

Какъ може бисерътъ на знанието да стане общо достояние и общо благо, и какъ образованието може да се направи всеобщо — ето великиятъ въпросъ.

Ще продължимъ.

Запазване интереситѣ
на българскитѣ търговци

Недавна Софийската търговска индустриялна камара бѣ поканила българскитѣ поданници търговци, които сж имали при обявяването войната, изостанали въ Ромжния стоки и въ послѣдствие поврѣдени и изчезнали, да прѣдставятъ своитѣ рекламации, придружени отъ оригинални фактури, писма и други документи. Повечето отъ търговцитѣ прѣдставиха вече своитѣ рекламациии, чакатъ сега съ нетърпение да видятъ до каква стегень нишето правителство ще съумѣе, да защити тѣхнитѣ справедливи претенции за обезщетение.

Когато прѣзъ врѣме окупацията на Ромжния германското правителство удовлетвори почти всички рекламации на своитѣ поданници и ония на Австро-Унгария и Турция, нашитѣ респективни власти, както е извѣстно, не направиха почти нищо за заплащане загубитѣ на нашитѣ поданници. Има случаи, гдѣто наши търговци сж имали за милиони левове загуби, причинени имъ, вслѣдствие поврѣдени и изчезнали тѣхни стоки въ Ромжния, безъ обаче нашитѣ тогавашни власти въ Ромжния да сж се заели сериозно и настоявали прѣдъ германското управление въ Букурещъ за удовлетворяване тѣхнитѣ справедливи рекламации.

Недоволството въ Германия

«Фрайхайтъ», органъ на независимитѣ социялисти въ Германия, публикува единъ апелъ къмъ германскитѣ работници, съ който ги подканва да се обединятъ и да се противопоставятъ на прѣдателитѣ, които, заедно съ чужди генерали, се опитватъ да откъснатъ части отъ Германия, за да осигурятъ капиталистическитѣ упразници противъ една революция. Правителството развивало трѣскава дѣятелность за сърѣдоточаване войски около Берлинъ и губернаторътъ на Берлинъ апелира въ «Форверцъ» къмъ работницитѣ да се откажатъ отъ умразата си къмъ работницитѣ, която умраза ще прѣдизвика реакция у противния лагеръ.

Виновници за разнитѣ трѣвожни слухове, които били разпространявани изхождали отъ различни личности, които за лични и користолюбиви цѣли поддържали тревога въ управляващитѣ кржгове.

Индия на пжть къмъ самоуправление.

«Дейли Кроникълъ» съобщава, че Монтаго, секретарь за Индия, внесълъ въ камарата на общинитѣ на второ четене законопроектъ за самоуправление на Индия. Монтаго заявилъ, че Индия отъ двѣ години насамъ искалъ да се внесе това прѣдложение въ английския парламентъ. Погрѣшно било да се мисли, че Индия не е прогресирала. Причинитѣ за войната и цѣлитѣ на войната указали своето влияние върху цѣла Индия. Законопроектътъ нѣмалъ за цѣль да създаде една стабилна конституция за Индия. Той щѣлъ да бжде прѣходъ къмъ едно управление на прѣдставители на индийския народъ. Слѣдъ даването едно подходяще управление на Индия, могло вече да се пристжпи къмъ редъ реформи въ областьта на просвѣтата, народното стопанство и народната отбрана.

Ренеръ за Лигата на народитѣ.

Виенскитѣ вѣстници публикуватъ нотата на Ренеръ, въ която между друго Ренеръ казва:

Фактътъ, че се отказва на нѣмска Австрия да влѣзе незабавно въ Лигата на народитѣ, ни изненада твърдѣ силно, още повече, че държавитѣ, произлѣли отъ развалинитѣ на бившата монархия се считатъ като основателни членове на Лигата и нѣма никакво основание да се третира Австрия неблагосклонно въ това отношение. Австрийската република не е дала никакъвъ случай да се съмняватъ въ нейнитѣ политически възгледи; тя изпълни съвѣстно международнитѣ си задължения.

И отъ нѣколко мѣсеци тя е дала неоспорими доказателства, че се е опитвала да побърка вжтрѣшния редъ, много повече отколкото съсѣднитѣ ѝ народи и че се въодушевлява отъ шума на миролюбие и споразумѣние съ другитѣ народи.

Тя заслужава повече отъ недовѣрие и смѣта, че по горнитѣ мотиви ще бжде допусната въ Лигата на народитѣ.

Унгарската армия увеличена.

Отъ Виена съобщаватъ на «Дейли Експресъ», че съвѣтското правителство въ Буда-Пеща се възползувало отъ отлагане разрѣшението на унгарския въпросъ и прѣустроило армията си.

Споредъ съобщения, добити отъ достовѣренъ източникъ, въ най скоро врѣме унгарската армия щѣла да се състои отъ половинъ милионъ добрѣ обучени войници и ще разполага съ 400 орждия. Всѣки моментъ на отлагане отъ страна на Съглашението закрѣпявалъ положението на болшевикитѣ въ Унгария.

Намаляване американскитѣ военни кредити

Споредъ «Ендепанданъ» комисията за военнитѣ работи при американската камара на прѣдставителитѣ рѣшила да прѣдложи единъ контрапроектъ за намалението състава на американската армия. Въ първия проекъ се прѣдвиждала една армия, състояща се отъ 400,000 души съ 21,000 офицери. Сега се иска едно намаление на 100,000 войници и 7,000 офицери. Военнитѣ кредити ще бждатъ намалени отъ 800 милиона долари на 300 милиона долари. По всѣка вѣроятность и кредититѣ, прѣдвидени за флота ще бждатъ значително намалени. Сжщо и кредититѣ за желѣзопжтнитѣ съобщения ще бждатъ намалѣни отъ 1 милиардъ и 200 милиона на 900 милиона долара. По такъвъ начинъ, съ тѣзи икономии ще може да се избѣгне прѣдвидения данъкъ върху луксознитѣ прѣдмети.

Венизелосъ до грѫцкитѣ войски.

Споредъ «Ендепанданъ» генералъ Параскевопулосъ, получилъ една телеграма отъ гръцкия министъръ прѣдседатель Венизелосъ, отправена до гръцкитѣ войски по случай подписването на мира отъ страна на Германия.

— Подписването на мира отъ страна на Германия ще бжде послѣдвано отъ подписването мирнитѣ договори и отъ страна на Турция и България — се казва въ това съобщение. Гърция ще стане една богата държава и ще се радва на облагитѣ на мира, осигурени чрѣзъ Лигата на народитѣ.

Ново Унгарско правителство

«Нойесъ Винеръ Тагеблатъ» пише, че се говорѣло за оставката на унгарското съвѣтско правителство, което щѣло да бжде замѣнено съ едно по умѣрено болшевишко правителство, подъ прѣдседателството на Гарани, министъръ на търговията въ кабинета на Кароли. Гарани щѣлъ да замине за Парижъ въ най-скоро врѣме, за да прѣдстави на конференцията мирнитѣ условия на максималистична Унгария.

—о—

Австрийскитѣ банкноти въ Ромжния.

Отъ Солунъ съобщаватъ, че прѣдъ видъ на голѣмото количество австрийски книжни пари, които се намиратъ по настоящемъ въ обръщение въ Ромжния (споредъ направенитѣ изчисления възлизатъ на единъ милиардъ лева) правителството рѣшило да вземе сериозни мѣрки. Австрийскитѣ книжни пари ще иматъ размѣнна стойность само въ ограничени размѣри, които ще бждатъ опрѣдѣлени съ специаленъ законъ.

Опасенията на болшевикитѣ.

На »Дейли Телеграфъ« съобщаватъ отъ Стокхолмъ, че единъ шведецъ, пристигналъ въ Хелзингфорсъ отъ Петроградъ, заявилъ, че съвѣтското правителство било твърдѣ не спокойно, поради помощьта, която англичанитѣ давали на бѣлитѣ войски. Стачкитѣ въ Москва и Петроградъ се дължали на глада, който владѣялъ тамъ. Опасявайки се отъ финландското нападение, болшевикитѣ щѣли да започнатъ мирни прѣговори и да изоставятъ агитацията си въ чужди държави съ условие границитѣ на Русия да съставлява сегашната линия на сѣверо-източния фронтъ. Части отъ болшевишката армия прѣминали къмъ бѣлитѣ войски.

Едно руско прѣдупрѣждение

Споредъ английскитѣ вѣстници руското посолство въ Лондонъ издало слѣдното съобщение:

Напослѣдъкъ се появиха въ Лондонъ различни лица, които претендиратъ, че прѣдставляватъ различнитѣ руски анти-болшевишки правителства, и въ качеството си на такива тѣ влизатъ въ прѣговори или споразумѣния съ различни банки и търговски кжщи, като извличатъ отъ тѣзи сдѣлки само лични облаги. Руското посолство заяви, че лица, които не сж снабдени съ документи отъ прѣдставителствата на рускитѣ антиболшевишки правителства, трѣба да се считатъ като мошеници и да не имъ се отдава довѣрие.

Свѣтовната прѣхрана

«Дейли Телеграфъ» съобщава, че Хувръ направилъ едно изложение прѣдъ върховния икономически съвѣтъ въ Парижъ за свѣтовната прѣхрана. Въ Америка имало малко запаси отъ храни и правителството гарантирало цѣнитѣ на хранитѣ отъ бждещата жътва да бждатъ намалени, тъй че земледѣлцитѣ ще иматъ голѣми печалби. Сжщото нѣщо ще стане въ Англия и Франция. Изгледитѣ на бждещата свѣтовна реколта сж дорби, но мжчно било да се прѣдскаже нѣщо положително. По причина на голѣмия брой мобилизирани войници въ Франция и Италия земята не могла да се разработи достатъчно.

Въпросътъ за производството на тлъстини отъ всѣкакъвъ видъ задавалъ извѣстни грижи. Най-разнообразни хранителни продукти могло да се доставятъ отъ Австралия и Аржентина.

Въ своето изложение Хувръ, не споменалъ нищо за Русия — страна на голѣми неизвѣстности и възможности. По всѣка вѣроятность, Русия тази година неще има излишъкъ отъ храни. Съ изключение на Русия, останалата часть на Европа била снабдена съ достатъчно храни за нѣколко врѣме.

Въ американскитѣ търговски срѣди се изтъквало, че икономическото бждеще на свѣта ще бжде по-сигурно при въвеждане системата на неограничената търговия. Отъ друга страна пъкъ, ако Лигата на народитѣ стане дѣйствително единъ ефикасенъ международенъ институтъ, тя ще играе извѣстна роля въ свѣтовнитѣ икономически движения, на които се даватъ все по-голѣмо значение.

ИЗЪ Д. С. Г. О. П. За началникъ на търговския отдѣлъ при Дирекцията С. Г. О. П. е назначенъ г. Алекс. Златаровъ, бивши контрольоръ при централното управление на Б. н. банка.